

► 'Melkveehouders moeten iets anders telen dan alleen maar gras en mais'

Rentmeester Egbert Jaap Mooiweer van landgoed Twickel staat voor landbouw bedrijven én de biodiversiteit bevorderen.

Drie jaar geleden verzuchtte hij dat hij daarbij tegen een 'muur van welwillendheid' aanliep. Maar het momentum is nu, nu er 'dankzij' de stikstofcrisis geld beschikbaar komt. Nederland mag in Delden komen kijken hoe het wél kan.

Fifty shades of green op de Deldense es

Leo van Raaij
Delden

Loom liggen vlak achter de rentmeesterij van Twickel de koeien in de schaduw van een grote eik te herkauwen. Ze kauwen niet op Engels raigras, dat de Nederlandse weilanden domineert, maar op kruidrijk gras. Het is voor Egbert Jaap Mooiweer maar een paar stappen om gasten te laten zien hoe het Nederlandse agrarische landschap er over een aantal jaren ook uit zou kunnen zien.

„Om te beginnen graslanddiversificatie. Niet meer één soort gras, maar verschillende tinten gras”, zegt Mooiweer. „Er zijn fifty shades of green te bedenken. Maakt niet uit wat. Iedere vorm van variatie is beter en rijker.”

Diversificatie, hij zal het nog diverse keren herhalen. Want er zijn niet alleen meer groentinten nodig, maar ook een grotere variatie van verbouwde gewassen. „Melkveehouders moeten iets anders telen dan alleen maar gras en mais”, zegt Mooiweer. Alleen, dat zijn ze niet meer gewend.

„Melkveehouders hebben geen gemengde bedrijven meer en zijn vergeten hoe ze akkerbouwer kunnen zijn. Je moet loonwerkers weer uitdagen om te akkeren, of je moet akkerbouwers toelaten in je gebied om zo meer diversiteit te krijgen. We hebben nu een jonge generatie boeren, die kunnen bij wijze van spreken alleen een loonwerker bellen en mais telen. Hun vaders kunnen nog akkerbouw plannen. Die kennis en vaardigheid moet je terugbrengen.”

Het akkeren verleerd

Op de es, een paar kilometer verderop ergens achter uitspanning 't Hoogspel, loopt Mooiweer langs een akker, opgezet met een akkerbouwer en aangelegd als voorbeeld voor het nieuwe, duurzamere Gemeenschappelijk Landbouw Beleid, dat volgend jaar ingaat. „Veldbonen, tarwe, een strook voor natuurlijke plaagbestrijding, haver, mengtreet, zonnebloemen”, somt hij op terwijl hij langs de tien meter brede stroken loopt. Zo zou het kunnen, in tegenstelling tot hoe Twente er nu uitziet.

Twente is de laatste tientallen jaren een melklandschap geworden. Hoogproductieve koeien,

▲ Illustratie: Links de Fraterwaard zoals die er nu uitziet, rechts zoals het moet worden.

ILLUSTRATIE LANDGOED TWICKEL

Foto: In stroken geteelde gewassen op de Deldener Es worden geoogst.

FOTO CARLO TERELLEN

laag in de kosten qua productie, scherp in het voeren van eiwitten en krachtvoer. „Het gevolg”, zegt Mooiweer, „een landschap dat voor 80 procent bestaat uit Engels raigras en twintig procent mais. Waarbij weidag ingeruild is voor melkrobots. Er is nog wel weidag, maar dat is de zes hectare rondom een stal. We zien te weinig koeien in het landschap. Terwijl drijfmest in de stal door het vermengen van poep en plas reactieve stikstof veroorzaakt. Kruidrijke graslanden zijn omgevormd naar monocultuur raigras. Het hele gevarieerde bouwplan dat we hadden met graan, bieten, rogge en aardappelen et cetera, is teruggebracht tot een Twentse uitvinding uit Goor: mais. Goor is de bakermat van de mais in Nederland.”

Andere oplossingen

Hij is van huis uit landinrichter. Studeerde in Wageningen. Ziet andere oplossingen voor de stikstofcrisis dan vooral het opkopen van boeren. Hij gelooft in een aanpak waarbij ingezet wordt op agro-ecologie en landschap. Het boerenbedrijf in een landgoedmodel. Want dat een flink deel van de intensieve landbouw moet verdwijnen, staat voor hem als een paal boven water.

„We moeten van agro-industrie naar agro-ecologie”, zegt Mooiweer. „Betalen voor de afvoer van dierlijke mest én betalen voor de aanvoer van kunstmest, dat is onbegrijpelijk. We moeten naar grondgebonden, natuurinclusieve landbouw (veehouderij die gebonden is aan land voor de voedselvoorziening van het vee, red.), die dierlijke mest beter weet te benutten. Van kunstmest moet helemaal afscheid genomen worden. Bespaart ook nog eens heel veel aardgas. Een kwart van onze aardgasproductie gaat naar de productie van kunstmest.”

Op Twickel gebeurt wat Europa wil. Mooiweer: „Je ziet hier hagen, we hebben op de es graanranden teruggebracht. 9 meter breed, maar wel 15 kilometer bij elkaar. Kost 2000 euro per hectare, betaalt niemand. Hier zitten de torenvalken en de leeuweriken. In de hagen precies zo. We hebben grasland omgevormd naar kruidrijk grasland. Koeien lopen buiten. Dit is *in a nutshell* wat Europa wil. Als je dit hebt, heb je geen stikstofprobleem.”

Het is niet dat zijn boodschap uniek is. En het is ook niet de eerste keer dat Mooiweer hem uitvent. Maar toen stuitte hij bij bijvoorbeeld de Rabobank en FrieslandCampina op wat hij in de Volkskrant 'een muur van welwillendheid' noemde. Ze onderschrijven mooie plannen, maar doen in de praktijk niets van betekenis.

Het verschil met zo'n drie jaar geleden is dat de organisatie van particuliere grondbezitters, waarvan Twickel de grootste van Nederland is, nu aan tafel zit bij Johan Remkes om over de stikstofproblematiek te praten. Er is 'momentum' voor het landgoedmodel. Maar Mooiweer heeft niet alleen voor Remkes adviezen.

Voedsel, veiligheid en dekking

In de rentmeesterij nabij het kasteel wil hij graag uitleggen hoe Landgoed Twickel het pad effent voor de toekomst. Want een belangrijke derde pijler onder het herstel van de biodiversiteit, naast diversificatie van grassen en gewassen, is wat hij het vvd-programma noemt: voedsel, veiligheid en dekking. „Vroeger hadden we een landschap met kavelgrenzen en al die kavelgrenzen werden benut voor een vorm van 'beadering': houtwal, plasdras-sloot, rietkraag, elzensingel. Hoe hoger deze dichtheid aan landschapselementen, hoe hoger de diversiteit. Want in die aders zit het leven”

Dat is wat nu op het landgoed gebeurt: er worden opnieuw 'lijntjes' aangebracht. „Het opnieuw stofferen van het landschap”, noemt Mooiweer dat. Hij laat een dia zien van de Fraterwaard, een gebied van Twickel nabij Doesburg. De eerste dia toont grote lappen groen, zoals het nu is. De tweede dia zoals het gaat worden: kleine percelen met strokenlandbouw, afgebakend door slootjes en heggen.

Oude coulisselandschap

Mooiweer: „Bij ons is de biodiversiteit hoog, omdat we een hoge dichtheid aan beadering hebben. Gemiddeld zeven procent. We willen naar tien procent. Weer naar iets van het oude coulisselandschap. Hoe meer je dat doet, hoe leuker het wordt. Ieder 'lijntje' dat je trekt, doet iets extra's voor de biodiversiteit.”

▲ Egbert Jaap Mooiweer met zijn hond, Tibbe.

FOTO FRANS NIKKELS

Er zit veel meer achter deze op het oog simpele maatregelen. Want wie gaat dat betalen? Niet alleen de aanleg, ook het productieverlies. Immers, waar houtwal en sloot is, is geen akkerland. Daar kan niets verbouwd worden. En dat kost geld. Net als het onderhoud. Wat dat laatste betreft, daar zijn al mensen voor: de boeren. Zij kunnen tegen een vergoeding zogenoemde 'groenblauwe diensten' of 'ecosysteemdiensten' verrichten, zoals beheer van houtwallen en sloten wordt genoemd. „We hebben de boer nodig als landschapsbeheerder. Daar kunnen we hem voor betalen. Hij houdt ons water vast, zorgt voor een vruchtbare bodem, hij produceert voedsel, hij produceert biodiversiteit, recreatieve toegankelijkheid, hij produceert mooie landschappen. We moeten met z'n allen bereid zijn daarvoor te betalen.”

Er is ook wel geld. Miljarden, als onderdeel van de Europese landbouwsubsidies, stikstofmaatregelen, bossenstrategie en de maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. „Maar de financieringsstromen hebben allemaal een andere prikkel, waardoor de boer voortdurend moet kiezen tussen agro-technologie en agro-ecologie”, zegt de rentmeester. „Daar zit iedere keer de spagaat voor de boer. Iedere keer wordt het onder druk van de agro-industrie ingevuld met technologie en innovatie, in plaats van met ecologie en beheer. De agro-industrie komt veel bij de boer op het erf, om luchtwassers, leningen en veevoeder aan de man te brengen. Maar de agro-industrie hoeft je niet te helpen. De overheid moet de publieke waarden financieren: ecologische kwaliteit, landschapskwaliteit, architectonische kwaliteit.” Wat daaraan ontbreekt, zegt Mooiweer, is het duurzame verdienmodel voor de boer. En regie.

Geen regie

„Er is niemand die de ruimtelijke regie neemt en de boel bij elkaar pakt”, zegt Mooiweer. „De basis voor de financiering van het nationale landbouwbeleid is Europees geld. Probeer alles wat je nationaal en provinciaal verzint, daarop aan te sluiten. Geef de boer via een dashboard steeds een prikkel waardoor hij gemotiveerd wordt een stap extra te zetten. Dan kun je veranderen.”

Die regie ontbreekt op regionaal niveau, vindt Mooiweer. „Er is twintig miljoen euro per jaar nodig, voor groenblauwe diensten alleen in Twente. Dat betekent dat er 600 miljoen euro in een fonds moet, voor de komende dertig jaar. Daarmee kun je 10 procent groenblauwe beadering realiseren. 20 miljoen euro per jaar, dat is best veel. Maar niet voor alle Twentse gemeenten en waterschappen samen. Onze bestuurders kunnen kiezen voor gedeeltelijke cofinanciering. Dan kan een boer eco-premie verdienen en kan de overheid vragen aan een boer wat hij voor dat geld gaat doen. Maar onze bestuurders doen te weinig om geld uit Europa te krijgen. Al zou het maar 5 van de 20 miljoen euro voor Twente worden, die een gedeputeerde vraagt. Sterker: de groenblauwe dienstentpot van de provincie staat op nul, sinds deze gedeputeerde er zit. Waarom?”

Kritiek niet mals

De kritiek van Mooiweer op de provincie en gemeenten is niet mals. „Onze bestuurders zijn onvoldoende in staat en lijken onvoldoende gemotiveerd, om Europees landbouwgeld daadwerkelijk in te zetten voor ecologische intensivering van de landbouw. Dat kan door regionaal maximaal mee te betalen aan de groene financieringsstromen die er zijn. Des te kwalijker is dat de zogenaamde goede landbouwpraktijken, waaronder basisbescherming van landschapselementen op boerenland en (grond)water, niet actief gepromoot en gehandhaafd worden.”

Houtwal

Hij ziet in Twente te vaak drie bomen op een rij staan, als restant van wat ooit een houtwal of esrand was. „Drie bomen op een rij zijn 'verdacht'. Ze vormen alle aanleiding te kijken of een rij niet een lijn kan worden. Er is geld dat Twente haar landschappelijke gezicht weer terug kan geven. En waarmee boeren betaald kunnen worden voor de extra landschapszorg die ze verrichten.”

Intussen neemt Twickel al een voorschot op wat nodig is. Boeren krijgen korting op hun pacht wanneer ze biologisch worden. Die wordt definitief wanneer ze dat 4 jaar volhouden. „Maar ze

kunnen niet allemaal tegelijk komen, hoor. Het gaat gefaseerd”, voegt hij eraan toe. Via de gronduitgifte heeft Mooiweer ook een stringelement.

'Luister eens, beste boer'

„Onlangs heeft Twickel 42 hectare vrijgemaakt voor extensivering en natuurinclusieve landbouw op de Deldener es. Daarmee gaan we de boer op. Als ik de grond zonder restricties of doelen weggeef, wordt het namelijk weer tachtig procent raai-gras en twintig procent mais. Dus zeg ik: 'Luister eens beste boer, je kunt met ons een bedrijfsplan maken, meedenken in herverkaveling en toegang krijgen tot extra grond. Meehelpen om op de nieuwe én eigen percelen een netwerk van landschapselementen aan te leggen. En tien procent gewasdiversificatie realiseren.' Ook kijken we naar anti-verdrogingsmaatregelen, in zowel natuur als landbouw. Zolang we er nog niet uit zijn, wordt de grond kortdurend verpacht. Gaan we experimenteren. Ja dat is sturend, maar ook stimulerend. Het is kaders geven waarbinnen je graag een ontwikkeling ziet. Alles wat we hier doen, als voorbeeldgebied kringlooplandbouw, doen we zelf.”

Fixatie op natuurgebieden

Dat brengt Mooiweer bij Remkes en het vermaarde kaartje met de richtinggevende stikstofreductiedoelstellingen ronde Natura2000-gebieden. „Je hoeft je niet te concentreren op specifieke natuurgebieden. We moeten terug naar wat Europa wil. Europa wil geen geïsoleerde Natura2000-gebieden, waarbij bij wijze van spreken 80 procent van ons natuurgeld naar 20 procent van de gebieden gaat. Europa wil dat leefgebieden en soorten in stand gehouden worden. Veel van die leefgebieden en soorten zijn gebonden aan de oude agrarische cultuurlandschappen. De uitdaging is veel meer te komen tot een voedsellandschap dat biodivers is en waarin juist boeren een enorm belangrijke rol hebben om die natuurkwaliteit te realiseren. Onze opgave als landgoed is er een van agro-ecologie, agrarisch natuurbeheer en het werken aan een fijnchalige beadering van onze landschappen. Die verweving brengt biodiversiteit. Niet een fixatie op één of twee natuurgebiedjes.”

66 Van kunstmest moet helemaal afscheid genomen worden
- Egbert Jaap Mooiweer